

ІСТОРІЯ МОВИ

Марія Попова
(Чернівці)

ОНОМАСІОЛОГІЧНІ ФУНКЦІЇ ПРИКМЕТНИКІВ ПОЗИТИВНОЇ ОЦІНКИ (на матеріалі ранньонововіверхньонімецької мови)

Досліджено ономасіологічні функції прикметників лексико-семантичного поля позитивної оцінки на матеріалі літературних джерел ранньонововіверхньонімецької мови. Встановлено стабільні контекстуальні сполуки досліджуваних лексичних одиниць.
Ключові слова: семантична сполучуваність, контекстуальний набір, інтенсивність сполучуваності, стабільний контекст.

Исследуются ономасиологические функции прилагательных лексико-семантического поля положительной оценки на материале литературных источников ранненововерхненемецкого языка. Устанавливаются стабильные контекстуальные сочетания исследуемых лексических единиц.
Ключевые слова: семантическая сочетаемость, контекстуальный набор, интенсивность сочетаемости, стабильный контекст.

Onomasiological functions of adjectives denoting positive evaluation on the basis of texts of Early Modern High German are being researched in the article. Stable contextual combinations of the lexical units studied have been defined.

Key words: semantic compatibility, contextual set, intensity of compatibility, stable context.

У лінгвістичній семантиці розмежують два напрями вивчення мовних явищ – ономасіологічний та семасіологічний. Ономасіологія зосереджена на вивченні номінації, тобто переході від предмета чи явища до їхнього позначення в мові. Семасіологія вивчає значення слів і словосполучень, які використовують для номінації. Інакше кажучи, ономасіологічні дослідження спрямовані від поняття до слова, тоді як семасіологічні – від слова до поняття.

Метою статті є спроба поєднати ономасіологічний і семасіологічний підходи у вивченні лексико-семантичного поля (далі – ЛСП) прикметників позитивної оцінки на матеріалі ранньонімецької (далі – рнвн.) мови.

Об'єкт дослідження становлять 15 найчастотніших прикметників позитивної оцінки рнвн. мови, що входять до ядра та найближчої периферії досліджуваного ЛСП [6].

Матеріалом дослідження є 41 літературне джерело рнвн. мовного періоду.

За вихідний пункт у моделюванні ЛСП оцінних прикметників обрано ономасіологічний підхід, тому спочатку відповідаємо на питання, якими прикметниками позначається певна поняттєва сфера, вербальним репрезентантом якої є семантичний підклас іменників. Семасіологічний аспект передбачає розгляд семантики окремих складників поля (у нашому випадку прикметників) із метою з'ясування тих чи інших процесів, які беруть участь у структурних і функціональних змінах обраного ЛСП протягом певного часу.

Відповідно до трактування значення слова як його сполучуваності (за В.А. Звегінцевим), встановлювати семантику слова потрібно перш за все у ході вивчення його сполучувальних можливостей, тобто в контексті. Контекстом для прикметників оцінки слугують іменники, розподілені на підкласи. Отже, інтерес для нашого дослідження становлять словосполучення в моделі [прикметник] + [підклас іменників], які відображають зв'язки реалій зовнішнього світу на зразок [предмет] – [оцінна кваліфікація предмета].

Контекстуальний аналіз надає дані про типові контекстуальні набори обраного класу слів. Показники частотності семантичної сполучуваності наведені в таблиці 1. Найвиразнішу сполучуваність лексичних одиниць, що піддаються аналізу, встановлено з підкласом іменників „Люди (загальні назви)” (932 слововживання). Від 150 до 300 слововживань зафіксовано з підкласами „Соціальний стан, професія” (300), „Вчинки, дії, процеси” (263), „Абстрактні поняття” (256), „Мова та мовлення” (198), „Власні назви, імена” (194), „Неживі предмети, речі” (188), „Інші поняття” (165). Отже, позитивною оцінкою в рнвн. мові наділені переважно людина, її становище в суспільстві, вчинки та дії, мовленнєва діяльність, предмети та речі найближчого оточення як матеріального, так й ідеального характеру. Порівняно із середньонімецьким

(далі – свн.) мовним періодом, увага авторів літературних творів не зосереджена ні на зовнішності людини та її рисах характеру, ні на її почуттях та емоційних переживаннях [5].

Нечастим вважаємо вживання прикметників позитивної оцінки рнвн. мови з підкласами іменників „Флора” (46 слововживань), „Природа, її явища” (43) і „Фауна” (31). Зазначимо, що позитивною оцінкою в рнвн. мовному періоді наділені також біблійні персонажі, що невластиво творам свн. мови [5].

Контекстуальні партнери оцінних лексем є відображенням культурно-історичних подій зазначеного мовного періоду, розвитку тогочасного суспільства та формування певних філософських світоглядних переконань. З іншого боку, відчутний вплив жанрової літературної традиції на уявлення авторів творів про суб'єкта пізнавальної діяльності, тобто людину, зображувані предмети та події, які становлять об'єкти її найближчого оточення, емоції, що зумовлює процес безперервного пізнання навколишнього світу. Так, література рнвн. періоду представлена течіями індивідуалізму (XIV ст.), реалізму (XV ст.), гуманізму (початок XVI ст.) і реформаторським рухом (XVI ст.). Індивідуалізм, наявний у містици, демонструє пошук людиною власного та безпосереднього шляху до Бога. Для реалізму важливе критичне споглядання навколишнього світу, точне зображення людини та її діяльності, дещо неоднозначне сприйняття власного „Я” [8, с. 111]. Німецький гуманізм зосереджує увагу на морально-етичних засадах особистості, які сприяють гармонійному розвитку людини [7, с. 52]. Реформаторська течія пов'язана з ім'ям М. Лютера та його перекладом Біблії. З відмовою від ідеалів і світоглядних позицій свн. мовного періоду пов'язані як зменшення конститuentів ЛСП позитивної оцінки, так і менша загальна частота вживання прикметників схвальної характеристики у творах рнвн. мови.

Вище встановлено, які підкласи іменників найчастіше/найрідше марковані оцінними атрибутами. Наразі важливо з'ясувати тип сполучувальних зв'язків між окремим прикметником позитивної оцінки з певним підкласом іменників. У ході визначення типу синтагматичної зв'язаності потрібно розмежовувати частотну спільну появу двох елементів у межах контексту та невинякові сполуки. Засвідчити наявність розбіжностей між емпіричними й теоретично очікуваними величинами дозволить застосування квантитативного

методу. Обчислимо критерій χ^2 і коефіцієнт взаємної спряженості K або Φ [3, с. 91] для таблиці, що містить дані про сполучуваність прикметників ЛСП позитивної оцінки з підкласами іменників (табл. 1). Важливо виділити синтагматичні зв'язки, наділені статистичною значущістю. Для побудови альтернативних таблиць мінімальною статистично значущою величиною $\chi^2 \in 3,84$ при $df = 1$. Відповідно сполучення, ступінь зв'язаності яких перевищує критичну величину 3,84, називають стандартними, а точніше стабільними [4, с. 48]. Стабільним також вважають контекст, елементи якого характеризуються статистично суттєвими зв'язками.

Таблиця 2 містить показники інтенсивності сполучуваності одиниць ЛСП позитивної оцінки рнвн. мови, які належать до ядерної зони та периферії першої групи. Підкласи іменників у таблиці позначено цифрами.

Загалом кількість стабільних контекстів атрибутів позитивної оцінки рнвн. мови не можна назвати великою. Незмінним „лідером” за кількістю зв'язків, як і в попередніх мовних періодах, є прикметник *gut* із 8 синтагматичними зв'язками:

- *gut* + підкласи „Вчинки, дії, процеси” – $\chi^2 = 130,89$, $K = 0,20$; „Абстрактні поняття” – $\chi^2 = 104,69$, $K = 0,18$; „Час, відрізки часу” – $\chi^2 = 42,45$, $K = 0,11$; „Страви, напої, їжа” – $\chi^2 = 37,49$, $K = 0,11$; „Мова та мовлення” – $\chi^2 = 29,19$, $K = 0,09$; „Інші поняття” – $\chi^2 = 23,23$, $K = 0,08$; „Риси характеру” – $\chi^2 = 22,25$, $K = 0,08$; „Перебіг подій, справи” – $\chi^2 = 9,90$, $K = 0,06$. Актуалізованими значеннями рнвн. *gut* у стабільних контекстах є „хороший, правильний, чудовий, мужній, добровільний” (для маркування вчинків, дій); „хороший, зручний” (для позначення часу); „хороший, корисний” (щодо їжі); „хороший, доброзичливий” (для опису мови та мовлення, а також рис характеру); „хороший, чудовий” (для зображення стану речей).

Другою за кількістю, як і в свн. мові, виступає лексема *schön*, яка налічує 5 статистично значущих зв'язків:

- *schön* + підкласи „Флора” – $\chi^2 = 86,39$, $K = 0,16$; „Неживі предмети, речі” – $\chi^2 = 70,71$, $K = 0,15$; „Місце перебування” – $\chi^2 = 51,48$, $K = 0,13$; „Зовнішність; частини тіла” – $\chi^2 = 40,60$, $K = 0,11$; „Фау-

на” – $\chi^2 = 20,84$, $K = 0,08$. З усіма переліченими підкласами іменників рнвн. *schön* вживається в значенні естетичної оцінки „гарний”.

По три зв’язки виявлено в рнвн. *lieb, from, köstlich, süß, herrlich*:

- *lieb* + підкласи „Люди (загальні назви)” – $\chi^2 = 395,20$, $K = 0,35$;
„Власні назви, імена” – $\chi^2 = 215,65$, $K = 0,26$; „Біблійні персонажі” – $\chi^2 = 71,36$, $K = 0,15$;
- *from* + підкласи „Соціальний стан, професія” – $\chi^2 = 73,53$, $K = 0,15$;
„Люди (загальні назви)” – $\chi^2 = 66,19$, $K = 0,14$; „Місце перебування” – $\chi^2 = 4,33$, $K = 0,04$;
- *köstlich* + підкласи „Неживі предмети, речі” – $\chi^2 = 317,11$, $K = 0,31$;
„Страви, напої, їжа” – $\chi^2 = 27,20$, $K = 0,09$; „Місце перебування” – $\chi^2 = 9,47$, $K = 0,05$;
- *süß* + підкласи „Почуття, емоції” – $\chi^2 = 46,81$, $K = 0,12$; „Мова та мовлення” – $\chi^2 = 41,89$, $K = 0,11$; „Вчинки, дії, процеси” – $\chi^2 = 5,24$, $K = 0,04$;
- *herrlich* + підкласи „Місце перебування” – $\chi^2 = 74,39$, $K = 0,15$;
„Страви, напої, їжа” – $\chi^2 = 30,03$, $K = 0,10$; „Вчинки, дії, процеси” – $\chi^2 = 7,73$, $K = 0,05$.

Прикметники *fein, lustig* і *lieblich* мають у своєму активі по 2 синтагматичні зв’язки:

- *fein* + підкласи „Мова та мовлення” – $\chi^2 = 10,23$, $K = 0,06$; „Неживі предмети, речі” – $\chi^2 = 3,84$, $K = 0,03$;
- *lustig* + підкласи „Флора” – $\chi^2 = 120,50$, $K = 0,19$; „Місце перебування” – $\chi^2 = 28,27$, $K = 0,09$;
- *lieblich* + підкласи „Зовнішність; частини тіла” – $\chi^2 = 55,32$, $K = 0,13$;
„Мова та мовлення” – $\chi^2 = 9,63$, $K = 0,05$.

Лексеми *edel, rein, hübsch* і *ehrlich* характеризуються одним значущим зв’язком:

- *edel* + підклас „Соціальний стан, професія” – $\chi^2 = 255,67$, $K = 0,28$;
- *rein* + підклас „Люди (загальні назви)” – $\chi^2 = 26,69$, $K = 0,09$;
- *hübsch* + підклас „Мова та мовлення” – $\chi^2 = 14,36$, $K = 0,07$;
- *ehrlich* + підклас „Інші поняття” – $\chi^2 = 7,47$, $K = 0,05$.

Не вирізняється стійким контекстуальним зв'язком із жодним підкласом іменників елемент периферії першої групи *zart*. Слова з досить високою частотою вживання (наприклад, *edel*) необов'язково володіють значною кількістю суттєвих синтагматичних зв'язків.

Найвиразніше сумісну комбінацію з атрибутами позитивної оцінки рнвн. мови демонструють іменники підкласів „Мова та мовлення” та „Місце перебування” (по 5 стабільних контекстуальних зв'язків). Опис мовленнєвої діяльності здійснюють рнвн. лексеми *gut, süß, hübsch, fein, lieblich*. Для прикметників у цьому контексті можуть актуалізуватися семи „чудовий”, „любий”, наприклад:

Wer allzytt volgt sym eygnen houbt und güttem ratt nit folgt vnd gloubt... [S. Brant. Das Narrenschiff, IV: 27-28]: ‘Хто слідує завжди лише своїм переконанням і не слідує і не вірить добрій пораді’.

Süesser red mocht er engelten:... [H. Wittenwiler. Der Ring, V. 417]: ‘Він хотів покаятися гарними словами’.

Als nun die zwen mit vil kurtzweiligen und lieblichen Worten das nachtmal volbracht hatten /... [G. Wickram. Nachbarn, с. 27]: ‘Коли двоє за недовою чудовою розмовою завершили святу вечерю...’.

Ein hübsche histori die Boccacius geschriben hat gibt zuuerstien das... [A. von Eyb. Sigismunda und Gwiscardus, V. 20]:– ‘Чудова історія, яку написав Боккаччо, дає зрозуміти, що...’

So fern, das er des Lüthers teutsch und dolmetzschen nicht dazu gebraucht, da solt man sehen ein fein, schön, loblich deutsch... [M. Luther. Traktate, с. 634]: ‘Хоча він не використовує для цього німецької мови Лютера та перекладу, бачимо гарну, милу, чудову німецьку мову’.

Іменники підкласу „Місце перебування” утворюють стабільні контекстуальні сполуки з прикметниками *schön, from, köstlich, herrlich, lustig*. Більшості з них властива спільна сема „гарний, чудовий, розкішний”, яка наділяє живі істоти та предмети навколишнього світу естетичною оцінкою, наприклад:

Die Feldmaus zog mit jr hin / in ein herrlich schön Haus /... [M. Luther. Fabeln, с. 10]: ‘Польова миша переїхала з нею в гарний, розкішний будинок’.

Unde sampnete doryn eyne grosse unsprechliche meynige des volkes, die kostliche schone pallas dorynn buweten [Köhlhoff. Chronik, с. 35:1]: ‘Там

зібрався невимовно величезний натовп народу, який будував там розкішний і гарний палац’.

Den 26 kamen wir auff Mittag in ein herrliche lustige Statt/... [Rauwolf. Beschreibung, с. 5: 11-12]: ‘Опівдні 26-го ми прибули в чудове, гарне місто’.

Wie bist du gewest/ du fromme Stadt Antiochia Anno Christi 479 [Deo Gratias St Clara, с. 14: 17-19]: ‘Як ти збереглося, чудове місто Антіохія з 479 р. н.е.’.

По 3 значущі контекстуальні зв’язки з прикметниками позитивної оцінки рнвн. мови демонструють підкласи іменників „Люди (загальні назви)”, „Неживі предмети, речі”, „Вчинки, дії, процеси”, „Страви, напої, їжа”.

Характеристику людини здійснюють рнвн. *lieb*, *from* і *rein*. У цьому разі не варто говорити про актуалізацію спільних сем прикметників, оскільки оцінка живих істот може бути як етичною, так і естетичною і при цьому дуже різнобічною. Крім того, лексема *lieb* у сполученні з підкласом іменників „Люди (загальні назви)” частовживана у звертаннях. Саме цей зв’язок вирізняється найбільшим ступенем контекстуальним сполученням із показником коефіцієнта взаємної спряженості $K = 0,35$, наприклад:

Ach lieber Man, frew dich mit mir, Groß freudt hab ich zu sagen dir [H. Sachs. Fastnachtsspiele, V. 119-120]: ‘Любий чоловіче, радій зі мною, я повинна сказати тобі радісну новину’.

Gott behuet eynen yeden frumen menschen davor [G. Wickram Nachbarn, S. 15: 22-23]: ‘Бог застерігає від цього кожному хорошу людину’.

Рнвн. *from* вживається переважно не в значенні „набожний, який вірить у Бога”, яке було основним для цієї лексеми у двн. і свн. мовах. У творах зазначеного мовного періоду цей прикметник відповідає значенню „хороший, справедливий” сучасної німецької мови і протиставляється лексемі *böse* „злий”, яка негативно кваліфікує об’єкти оцінки [9, с. 241].

So sprach die Junkfraw reyne... [Das Lied vom Hürnen Seyfrid, V. 22]: ‘Так говорила гарна жінка’.

Неживі предмети та речі наділені естетичною позитивною оцінкою в контексті з означеннями *schön*, *köstlich* і *fein* зі спільною для них семою „гарний, чудовий”, наприклад:

Er hatte auch dem Koⁿig viel schoⁿe kunstreiche Bilder/ ... gemacht/... [Raleigh. Amerika, с. 17: 28-28]: ‘Він написав також королю багато гарних шедеврів мистецтва’.

Es war ein reicher man / der kleidet sich mit köstlichem Linwand/... [M. Luther. Das Neue Testament. Luka, XVI: 19]: ‘Це був заможний чоловік, одягнений у гарний льняний одяг’.

Vnd da etliche sagten von dem Tempel / das er geschmückt were von feinen Steinen vnd Kleinoten/... [M. Luther. Das Neue Testament. Luka, XXI: 5]: ‘Дехто казав про храм, що він був прикрашений чудовим камінням і клейнодами’.

Іменники, що позначають вчинки, дії та процеси, сполучені контекстуально з рнвн. прикметниками *gut*, *süß* і *herrlich*. Для характеристики цього підкласу іменників підходить будь-який із основних лексико-семантичних варіантів названих слів, а саме: „правильний, хороший”, „любий, люб’язний”, „чудовий”, наприклад:

Wilchs an sehen yrre macht viel leuth, die do schreyben und leren, wie man gutte werck thun soll und frum werden,... [M. Luther. Traktate, с. 33]: ‘Їхню владу визнає багато людей, які пишуть і повчають, як робити хороші справи і стати хорошою людиною’.

Und mach dich zuo der minne spil! In süessen werchen (es ist zeit)... [H. Wittenwiler Der Ring, V. 1832-1833]: ‘Завойовуй кохання! Хорошими справами (настав час)’.

Vnd alles Volck frewet sich vber allen herrlichen Thaten / die von jm geschahen [M. Luther. Das Neue Testament. Luka, XIII: 17]: ‘Весь народ радіє чудовим вчинкам, які він зробив’.

Підклас іменників „Страви, напої” тісно пов’язаний контекстуально з рнвн. лексемами *gut*, *köstlich* і *herrlich* на основі актуалізованої спільної для них семи „чудовий, розкішний”, наприклад:

Jedoch nam er im mit andren nachbauren gu^ot gesellschaftt/ richt zu^o vilmalen gu^ote malzeiten zu... [G. Wickram. Nachbarn, с. 16: 15-17]: ‘Він поділяв із сусідами гарне товариство і часто готував чудові страви’.

Kome mit mir / ich will dir vnd mir gnug schaffen / von allerlei köstlicher Speise [M. Luther. Fabeln, с. 10]: ‘Ходімо зі мною, я хочу почастувати нас найчудовішою стравою з усіх’.

...Ja ouch ein fill wunderbarlicher vnd herrlicher speise gehabt hetten/... [Groppe. Gegenwartigkeit, с. 11: 16-17]: ‘А також мали вони дивовижні та чудові страви’.

Зовнішність людини маркують іменники зазначеного підкласу в контексті з рнвн. прикметниками *schön* і *lieblich*, наприклад:

Daz adil daz der licham tregit, daz ist gesuntheit und schone gestalt [J. Rothe. Ritterspiegel, V. 1929-1930]: ‘Цінність, яку має тіло – це здоров’я та гарна фігура’.

So hatt Sie kholschwartzte Euglein / ein lieblich angesicht mit einem Runden köpfflein/... [Das Volksbuch von Dr. Faust, cap. 51]: ‘У неї чорні очі, гарне обличчя та округла голівка’.

Іменники підкласу „Соціальний стан, професія” вживаються з прикметниками позитивної оцінки - рнвн. лексемами *edel* і *from*. Актуалізованими семами для характеристики діяльності людини можуть слугувати „хороший”, а також сема з більшою градацією „чудовий”, наприклад:

„Meyn Edler Ritter“ / sprach die Hertzogin... [G. Wickram. Galmy der Ritter, с. 16]: ‘Мій чудовий лицаре, говорила герцогиня...’.

Das alles dem frummen Ritter gantz verborgen was /.../ als hätten sye ein grosse freüid darab [G. Wickram. Galmy der Ritter, с. 41]: ‘Це все було приховане від хорошого лицаря..., ніби вони від цього отримували задоволення’.

Опис іменників підкласу „Флора” рнвн. словами *schön* і *lustig* базується на наділенні об’єктів рослинного світу позитивною естетичною оцінкою зі спільною семою „гарний, чудовий”, наприклад:

Das erdtrich erzeugt sich auch mit wunsamen und scho^enen blu^emlin/... [G. Wickram. Nachbarn, с. 33-34: 07-02]: ‘Земля вкривається також дивовижними та гарними квітами’.

Vnd das Weib schawet an / das von dem Bawm gut zu essen were /.../ das ein lüstiger Bawm were / weil er klug mechte /... [M. Luther. Das Alte Testament,

III: 6]: ‘І жінка дивиться, що непогано було б покуштувати з цього дерева, /.../ це чудове дерево, оскільки воно робить розумним’.

Із підкласом іменників „Природа, її явища” у прикметників позитивної оцінки рнвн. мови не зафіксовано жодного значущого синтагматичного зв’язку. Решта підкласів виявляє по одному найбільшому контекстуальному зв’язку з досліджуваними елементами ЛСП позитивної оцінки.

Власні особові назви систематично вживаються з оцінним атрибутом *lieb*, особливо ця тенденція поширена у звертаннях, наприклад:

„*Deinem rhat mein aller liebster Friderich / wol zû volgen wär...*” [G. Wickram. Galmy der Ritter, с. 9]: ‘Було б добре зробити так, як ти радиш, мій любий Фрідріх’.

Іменники підкласів „Риси характеру” й „Абстрактні поняття” контекстуально сполучені з багатофункціональним прикметником *gut*, який може актуалізувати будь-який зі своїх лексико-семантичних варіантів для наділення оцінкою як рис характеру живих істот, так і абстрактних понять різного типу, наприклад:

Jch glawb gentlich das du itz gar ein gutten willen vnd fu^orsatz habest... [A. von Eyb. Marina, с. 3]: ‘Я цілком вірю, що ти маєш добру вдачу та хороші наміри’.

Es ist doch unser ... bestes leben [M. Luther. Gedichte, с. 420]: ‘Це ж наше найкраще життя’.

Іменники підкласу „Фауна” одержують переважно естетичну характеристику у результаті контекстуальних сполучень із рнвн. *schön*, наприклад:

O Rab / nu hab ich mein lebtage nicht schöner Vogel gesehen/... [M. Luther. Fabeln, с. 11]: ‘О вороне, я в житті не бачив гарнішої пташки’.

Характеристику часу та його відрізків, а також перебігу подій і справ здійснює домінанта досліджуваного ЛСП – лексема *gut*, наприклад:

Friderich wunscht im ein gûten tag/... [G. Wickram. Galmy der Ritter, с. 5]: ‘Фрідріх бажає йому доброго дня’.

.../ vnd sy gûter dyng byß ich ein kapp von Franckfurt bryng [S. Brant. Das Narrenschiff, V. 135]: ‘Було б доброю справою, якби я дещо привіз із Франкфурта’.

Біблійні персонажі, як і у давньоверхньонімецькому мовному періоді, позитивно схарактеризовані атрибутом *lieb*. У свн. мові, як було встановлено, суттєвий контекстуальний зв’язок [*lieb*] + [‘Біблійні персонажі’] відсутній, проте ми наголошували на тому, що це необов’язково свідчить про зміну значення вказаного прикметника. Наведемо приклад вживання іменників цього підкласу з рнвн. *lieb*:

Und ynn dem hymel machet reych und seynen lieben engeln gleich [M. Luther. Gedichte, с. 435]: ‘Він зробить чудовими небеса і прирівняє до своїх любих ангелів’.

Підклас іменників ‘Почуття й емоції’ демонструє наявність значущого зв’язку з рнвн. прикметником *süß*, наприклад:

Sölicher miner begird nu die süsz liebe vnd das gelück verhengt haben vnd mir ainen haimlichen wege gezaiget... [N. von Wyle. Transzlation oder Tütschungen, с. 86: 2-3]: ‘Мені дозволили мою прихильність, солодке кохання та щастя й показали дорогу додому’.

Проведене статистичне дослідження найуживаніших прикметників ЛСП позитивної оцінки рнвн. мови дає підстави для певних висновків.

У рнвн. мовному періоді існує тенденція до моносемантизації слів, що проявляється у звуженні контексту більшості з оцінних атрибутів. Меншою є також кількість статистично суттєвих контекстуальних зв’язків окремих лексем позитивної оцінки, установлених за допомогою критерію χ^2 і коефіцієнта спряженості *K*. За словами Р.О. Будагова, ми спостерігаємо процес удосконалення мови, коли відбувається диференціація між подібними за вживанням словами, а також диференціація різних значень у межах полісемантичних слів [1, с. 53]. Адже розвиток мови, не лише в її збагаченні

новими правилами та формантами, а й у тому, що мова вдосконалюється, уточнює та покращує вже наявні правила [2, с. 16].

У перспективі передбачається порівняння синтагматичних зв'язків прикметників позитивної оцінки від найдавнішого, давньоверхньонімецького, до ранньонововіверхньонімецького періоду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Будагов Р. А. Что такое развитие и совершенствование языка? / Будагов Р. А. – М. : Наука, 1977. – 263 с.
2. Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к языку и речи / Звегинцев В. А. – [2-е изд.]. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 312 с.
3. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / Левицкий В. В. – Черновцы : Рута, 2004. – 190 с.
4. Левицкий В. В. Статистическое изучение лексической семантики : учеб. пособ. / Левицкий В. В. – К. : УМК ВО, 1989. – 156 с.
5. Попова М. Семантичне поле прикметників позитивної оцінки середньовіверхньонімецької мови / Марія Попова // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць / наук. ред. Левицкий В. В. – Чернівці : Рута, 2006. – Вип. 319–320 : Германська філологія. – С. 31–46.
6. Попова М. П. Структура та склад лексико-семантичного поля прикметників позитивної оцінки ранньонововіверхньонімецької мови / М. П. Попова // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : зб. наук. праць за матеріалами IV міжнар. наук. конф. [„Пріоритети германського і романського мовознавства“], (Луцьк–Світязь, 4–6 червня 2010 р.) / наук. ред. Аркушин Г. Л. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – № 8 : Філологічні науки. Мовознавство. – С. 224–228.
7. Фіськова С. Історія німецької літератури. Періоди, напрямки розвитку, ідеї, постаті : навч.-метод. посіб. / Світлана Фіськова. – Львів : ПАІС, 2003. – 340 с.
8. Eggers H. Deutsche Sprachgeschichte III: Das Frühneuhochdeutsche / Hans Eggers. – Hamburg : Reinbek, 1969. – 252 S.
9. Grimm J. Deutsches Wörterbuch. 16 Bde. [in 32 Teilbänden] / Jacob Grimm, Wilhelm Grimm. – Leipzig : S. Hirzel, 1854–1960.

Таблиця 1

Сполучуваність прикметників ЛСП позитивної оцінки рвнв. мови з підкласами іменників

Підклас іменників	gut	lieb	schön	edel	from	köstlich	süß	rein	herrlich	hübsch	fein	lustig	ehrllich	zart	lieblich	иnші	Разом
1. Зовнішність людини	10	2	25	9	0	0	1	0	1	3	1	1	0	3	7	14	77
2. Власні назви, імена	13	125	16	17	5	0	3	0	1	3	2	1	0	0	0	8	194
3. Люди (загальні назви)	156	418	81	53	95	0	4	28	0	13	7	4	6	14	1	52	932
4. Соц. стан, професія	62	78	3	90	47	0	1	0	1	1	0	0	1	0	1	15	300
5. Риси характеру	62	13	5	12	2	0	2	3	0	0	0	0	1	2	1	15	118
6. Неживі предмети, речі	54	0	54	8	0	43	0	2	2	1	5	0	2	1	3	13	188
7. Абстрактні поняття	157	8	16	7	4	4	6	2	4	1	3	3	2	3	1	35	256
8. Флора	9	0	24	1	0	0	0	0	0	0	0	8	0	2	0	2	46
9. Фауна	6	1	11	5	0	2	1	0	1	1	0	0	0	1	0	2	31
10. Час, відрізок часу	44	5	2	1	0	0	0	0	0	0	1	3	0	0	2	4	62
11. Природа, її явища	16	1	8	2	1	3	1	0	0	0	2	1	0	0	0	8	43
12. Вчинки, дії, процеси	169	3	10	5	5	8	10	2	8	4	1	2	5	2	2	27	263
13. Мова та мовлення	99	2	27	4	1	0	16	2	0	8	7	2	4	0	6	20	198
14. Місце перебування	9	3	30	2	9	7	0	2	10	1	2	6	0	0	0	9	90
15. Біблійні персонажі	15	53	3	3	0	0	3	1	0	0	2	0	0	2	0	9	91
16. Перебіг подій, справи	35	1	0	1	0	4	2	0	0	1	1	0	4	0	0	21	70
17. Страви, напої	48	0	0	4	0	9	1	0	6	0	0	0	0	0	1	4	73
18. Почуття, емоції	13	0	4	5	0	3	8	2	2	0	0	1	2	1	2	12	55
19. Інші поняття	82	4	22	6	0	3	4	0	4	2	4	2	5	1	4	22	165
Разом	1059	717	341	235	169	86	63	44	40	39	38	34	32	32	31	292	3252

Інтенсивність сполучуваності прикметників ЛСП позитивної оцінки рвнн. мови з підкласами іменників (χ^2 ; K)

П. ім.	gut	lieb	schön	edel	from	köstlich	süß
1			40,60 0,11				
2		215,65 0,26					
3		395,20 0,35			66,19 0,14		
4				255,67 0,28	73,53 0,15		
5	22,25 0,08						
6			70,71 0,15			317,11 0,31	
7	104,69 0,18						
8			86,39 0,16				
9			20,84 0,08				
10	42,45 0,11						
11							
12	130,89 0,20						5,24 0,04
13	29,19 0,09						41,89 0,11
14			51,48 0,13		4,33 0,04	9,47 0,05	
15		71,36 0,15					
16	9,90 0,06						
17	37,49 0,11					27,20 0,09	
18							46,81 0,12
19	23,23 0,08						

Продовження табл. 2

П. ім.	rein	herrlich	hübsch	fein	lustig	ehrlich	lieblich
1							55,32 0,13
2							
3	26,69 0,09						
4							
5							
6				3,84 0,03			
7							
8					120,50 0,19		
9							
10							
11							
12		7,73 0,05					
13			14,36 0,07	10,23 0,06			9,63 0,05
14		74,39 0,15			28,27 0,09		
15							
16							
17		30,03 0,10					
18							
19						7,47 0,05	